

Глобенко Геннадій Іванович

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства факультету № 1
Харківський національний університет внутрішніх справ*

Глобенко Геннадий Иванович

*кандидат юридических наук, доцент,
профессор кафедры уголовного процесса
и организации досудебного следствия факультета № 1
Харьковский национальный университет внутренних дел*

Hlobenko Hennadii

*PhD in Law, Associate Professor,
Professor of Criminal Procedure and Organization of
Pre-Trial Investigation Department of the Faculty No. 1
Kharkiv National University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-1533-9213*

DOI: 10.25313/2520-2308-2019-8-5495

**ДО ПИТАНЬ НЕДОПУСТИМОСТІ РОЗГОЛОШЕННЯ
ВІДОМОСТЕЙ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
К ВОПРОСАМ НЕДОПУСТИМОСТИ РАЗГЛАШЕНИЯ
ДАНЫХ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ
TO THE ISSUES OF INADMISSIBILITY OF DIVULGATION
OF THE INFORMATION ABOUT PRE-TRIAL INVESTIGATION**

Анотація. У статті детально розглядаються окремі як теоретичні, так і прикладні аспекти, що безпосередньо стосуються положень правового регулювання питань про недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування. Системний аналіз відповідних нормативно-правових актів, що здійснюють регламентацію процесуального порядку забезпечення таємниці досудового розслідування вказує на відсутність в них чіткого та системного закріплення досліджуваної процедури.

Здійснюється ґрунтовне опрацювання точок зору провідних науковців з питань предмета дослідження. Пропонується авторське бачення щодо відомостей, які мають становити охоронювану законом таємницю. Також наводиться перелік учасників кримінального провадження, які можуть бути попереджені про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей досудового розслідування та сформульовані умови, за яких вищевказані дані можуть бути розголошені. Акцентується увага на тому, що існуюча в Україні практика належного фіксування у матеріалах кримінального провадження факту попередження відповідних учасників про недопустимість нерозголошення певної інформації вирізняється багатоманітністю, а тому вищевказана процедура має бути уніфікованою.

З врахуванням викладеного, розглядаються підстави, за яких слідчий, прокурор або суд повинні прийняти рішення про заборону розголошення відповідної інформації. Висловлюється позиція автора щодо запровадження у кримінальному процесі поняття «недопустимість розголошення відомостей кримінального провадження», оскільки механізм дієвості досліджуваного інституту має бути реалізований на всіх його стадіях. Пропонуються та обґрунтовуються інші зміни і доповнення до положень кримінального процесуального законодавства України, а також пропозиції щодо вдосконалення правозастосовної діяльності з питань дослідження.

Ключові слова: досудове розслідування, учасники кримінального провадження, відомості, розголошення, таємниця, безпека, рішення.

Аннотация. В статье рассматриваются отдельные как теоретические, так и прикладные аспекты, которые касаются положений правового регулирования вопросов о недопустимости разглашения сведений государственного расследования. Системный анализ нормативно-правовых актов, которые осуществляют регламентацию процессуального порядка обеспечения тайны государственного расследования указывает на отсутствие в них четкого и системного закрепления исследуемой процедуры.

Осуществляется детальное рассмотрение точек зрения юристов по вопросам предмета исследования. Предлагается авторское видение в отношении сведений, которые должны составлять тайну государственного расследования. Также определяется перечень участников уголовного производства, которые могут быть предупреждены об уголовной ответственности за их разглашение и сформулированы условия, при которых вышеуказанные данные могут быть обнаружены. Акцентируется внимание на том, что существующая в Украине практика фиксирования в материалах уголовного производства факта предупреждения соответствующих участников о недопустимости разглашении определенной информации отличается многообразием, поэтому вышеуказанная процедура должна быть унифицированной.

С учетом изложенного, рассматриваются основания, по которым следователь, прокурор или суд должны принять решение о запрете разглашения соответствующей информации. Излагается позиция автора о введении в уголовном процессе понятия «недопустимость разглашения сведений уголовного производства», поскольку реализация механизм исследуемого института должна быть обеспечена на всех его стадиях. Предлагаются и обосновываются другие изменения и дополнения к положениям уголовного процессуального законодательства Украины, а также предложения по совершенствованию правоприменительной деятельности касающиеся вопросов исследования.

Ключевые слова: государственное расследование, участники уголовного судопроизводства, сведения, разглашение, тайна, безопасность, решение.

Summary. The author of the article has studied some theoretical and applied aspects, which directly relate to the provisions of legal regulation of the issues on inadmissibility of divulgence of the information about pre-trial investigation. The systematic analysis of the relevant legislative and by-law regulatory acts, which regulate the procedure of securing the secrecy of pre-trial investigation, indicates that they have not got a clear and systematic consolidation of the procedure under research.

The author has carried out the detailed review of lawyers' points of view on the subject matter of the research. In this regard the author has offered own vision on the information that should be kept confidential in the frame of pre-trial investigation. The list of participants, who may be warned about criminal liability for divulgence of the information about pre-trial investigation in criminal proceedings, has been also provided. The author has formulated the conditions, when the above mentioned information may be divulged. Special attention has been paid to the fact that the current practice existing in Ukraine on proper recording the fact of warning the relevant participants within criminal proceedings about the inadmissibility of divulgence of certain information is notable for diverse, and therefore the above mentioned procedure should be unified.

Considering all this, the author has studied the grounds, which oblige the investigator, prosecutor or court to take a decision on prohibition of divulgence of the relevant information. The author has expressed own position on the introduction of the concept of «inadmissibility of divulgence of the information about criminal proceedings» in the criminal procedure, since the mechanism of effectiveness of the researched institution must be implemented at all its stages. Other amendments and supplements to the provisions of the criminal procedural legislation of Ukraine, as well as propositions for improving law enforcement activities in the framework of the research have been offered and substantiated.

Key words: pre-trial investigation, participants in criminal proceedings, information, divulgence, secrecy, security, decisions.

Постановка проблеми. За останні десятиліття в Україні суттєво змінилися економічні та соціально-політичні умови життя. Вказаний фактор призвів до ескалації організованої та транснаціональної злочинності, у зв'язку з чим, вчинювані злочини стали супроводжуватися особливою жорстокістю та цинізмом. До учасників кримінального провадження все частіше застосовуються витончені, ретельно сплановані і вміло реалізовані прийоми фізичного та психологічного впливу. Захист прав та забезпечення безпеки осіб, залучених до сфери кримінального судочинства, а також ефективність

та об'єктивність розслідування передбачає застосування стороною обвинувачення різних заходів, до яких слід віднести і недопущення розголошення відомостей досудового розслідування. Необхідність збереження таємниці розслідування, перш за все, обумовлюється тим, що особи, які надали відповідну інформацію можуть постраждати від передчасного розголосу повідомлених ними даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання щодо недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування були предметом дослідження у наукових працях цілої низки

правників. Зокрема, зазначеній проблемі приділяють увагу: А. А. Бражник [6], В. В. Вапнярчук [14], В. В. Король [16], В. В. Павловський [11], А. О. Ляш [15], Л. Д. Удалова [12], А. З. Якубова [13] та інші. Проте, незважаючи на значний ступінь наукової розробки цієї теми, у наш час окремі питання залишаються досить суперечливими і такими, що потребують подальшого дослідження та нормативного врегулювання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Є розробка концептуальних підходів до вирішення проблемних питань, що виникають у кримінальному процесі в площині дослідження змісту інституту недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. Виконання завдань кримінального провадження, передбачених положеннями ст. 2 КПК України нерозривно пов'язано з недопустимістю розголошення його відомостей. Вказаний чинник, з одного боку, є запорукою ефективного розслідування, а з іншого гарантією дотримання прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. Досліджуваний інститут покликаний забезпечити інформаційну безпеку кримінального процесу, яка на сьогодні, за умов зростання рівня злочинності має суттєве значення. Вищевказане обумовлюється тим, що зацікавлені особи з метою протидії розслідуванню різними шляхами намагаються отримати інформацію про кримінальне провадження. Така поведінка має на меті, зокрема, приховати майно, отримане в результаті вчинення злочину, здобути відомості про місце проживання свідків, потерпілих для їх залякування, шантажу або навіть фізичного знищення. В результаті чого вказані учасники кримінального провадження змінюють свідчення, чинять інші дії, які від них вимагають або взагалі відмовляються від співпраці з судовими та правоохоронними органами.

Правовими засобами забезпечення таємниці розслідування є кримінальний та кримінальний процесуальний закон. Так, гарантією забезпечення належної поведінки учасників досудового розслідування виступають положення, передбачені ст. 222 КПК України (Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування), що мають місце в главі 19 (Загальні положення досудового розслідування) [1], а також ст. 387 КК України (Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування) [2], яка передбачає кримінальну відповідальність за порушення вищевказаного припису.

Деякі аспекти досліджуваного інституту також мають місце в нормативно-правових актах, що регулюють діяльність того чи іншого органу досудового

розслідування, вичерпний перелік яких міститься у ст. 38 КПК України. Так, наприклад, щодо слідчих підрозділів органів Національної поліції це Закон України «Про Національну поліцію» [3], ч. 1 ст. 9 якого до засад її діяльності відносить відкритість та прозорість. Так, діяльність поліції є відкритою для суспільства в тій мірі, в якій це не суперечить вимогам законодавства України, що регулює кримінальну процесуальну та оперативно-розшукову діяльність, про захист державної та іншої захищеної законом таємниці, а також не порушує прав громадян, громадських об'єднань і організацій. Окремі питання регламентуються наказом МВС України від 6 липня 2017 р. «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» № 570 [4].

У контексті викладеного слід зазначити, що за статистичними даними Генеральної прокуратури України за ознаками злочину, передбаченого ст. 387 КК України у 2017 р. обліковано 21 кримінальне провадження, одне з яких передано до суду з обвинувальним актом; у 2018 р. 39 кримінальних проваджень, одне з яких передано до суду з обвинувальним актом; у 2019 р. 31 кримінальне провадження, одне з яких передано до суду з обвинувальним актом [5]. Крім цього у публікаціях, що стосуються теми дослідження А. А. Бражник [6, с. 166] та К. В. Гутнік [7, с. 189] звертають увагу на той факт, що протягом останніх років має місце тенденція до збільшення кількості незареєстрованих злочинів даної категорії, що вказує на високий рівень їх латентності.

Положення КПК України з досліджуваного питання здійснюють деталізацію прав та обов'язків окремих учасників кримінального провадження, наприклад, потерпілого (п. 3 ч. 1 ст. 57 КПК України), представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (п. 3 ч. 7 ст. 64-1 КПК України), свідка (п. 3 ч. 1 ст. 66 КПК України), особи, яку залучають до проведення процесуальних дій під час досудового розслідування як понятого або яка стала очевидцем таких дій (ч. 3 ст. 66 КПК України), перекладача (п. 4 ч. 3 ст. 68 КПК України), експерта (п. 4 ч. 5 ст. 69 КПК України), спеціаліста (п. 3 ч. 5 ст. 71 КПК України), представника персоналу органу пробації (п. 5 ч. 3 ст. 72-1 КПК України). На жаль, законодавець залишив окремих учасників поза своєї уваги, зокрема, заявника (ст. 60 КПК України), секретаря судового засідання (ст. 73 КПК України), судового розпорядника (ст. 74 КПК України), які у зв'язку з виконанням своїх повноважень також можуть володіти певними відомостями конфіденційного характеру. Вважаємо, що на вищевказаних учасників також має

розповсюджуватися правило щодо нерозголошення відповідних відомостей.

До теперішнього часу у теорії залишається дискусійним питання щодо включення до кола суб'єктів злочину, передбаченого положеннями ст. 387 КК України підозрюваного та обвинуваченого. Так, окремі дослідники, зокрема, С. М. Даровських вважає, що попередження підозрюваного та обвинуваченого про недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування не ґрунтується на законі і не узгоджується з їх правом на захист [8, с. 43–44]. У свою чергу, на переконання О. С. Гореліка та Л. В. Лобанової, вказані учасники не можуть бути повністю виключені з кола суб'єктів даного злочину [9, с. 159–160]. Інша група науковців робить більш категоричні висновки, вважаючи, що слідчий вправі попередити підозрюваного про неприпустимість розголошення певних відомостей без дозволу осіб, які здійснюють провадження [10, с. 328]. З цього питання повністю підтримуємо думку першої групи дослідників. Тим більше, що положення ст. 42 КПК України не містять вказівок на таку заборону. Вважаємо, що вказані учасники процесу мають право захищати себе всіма можливими засобами та способами, а тому будь-які обмеження щодо них є неприпустимими.

Окремого розгляду потребують аспекти відображення у матеріалах кримінального провадження факту вимоги від слідчого, прокурора до осіб, яким стали відомі певні відомості щодо їх нерозголошення. На сторінках юридичної літератури з вказаного питання існують різні позиції дослідників. Так, зокрема, В. В. Павловський, Л. Д. Удалова, А. З. Якубова наголошують на тому, що попередження про обов'язок не розголошувати відомості досудового розслідування доцільно фіксувати або в протоколі слідчої (розшукової) дії, результати якої органи досудового розслідування забороняють розголошувати, або в окремому, спеціально для цього призначеному протоколі чи іншому документі (наприклад, підписці про нерозголошення даних досудового розслідування). Окреслену позицію дослідники аргументують тим, що письмова форма може надати можливість більш обґрунтовано вирішити питання про відповідальність винних осіб у розголошенні відповідних даних [11, с. 480; 12, с. 141; 13, с. 77–78].

У свою чергу В. В. Вапнярчук, О. В. Капліна та інші науковці пропонують більш універсальну форму фіксації, а саме крім вищевказаних способів, здійснювати її «... на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії, або у журналі судового засідання (ст. 103 КПК України)» [14, с. 286]. Запропоновані підходи

щодо фіксування не викликають заперечень, але для подолання розбіжностей під час документування факту попередження про нерозголошення відомостей досудового розслідування назву процесуального документа, на думку О. А. Ляш, варто визначити в законі [15, с. 10].

Вважаємо, що перед відібранням підписки про нерозголошення відомостей слідчий, прокурор мають приймати відповідну постанову, а суддя ухвалу. На нашу думку, у вказаних рішеннях має обґрунтуватися необхідність застосування даного процесуального засобу та конкретна вимога до особи, у якої має відбиратися підписка щодо виконання відповідних приписів. Зміст їх мотивувальних частини буде цілком залежати від мети та мотивів, що стали підставою для прийняття рішення про нерозголошення відповідних даних, які необхідно конкретизувати.

У контексті викладеного вважаємо, що підписка про нерозголошення даних кримінального провадження має містити дані про: а) місце та дату її складання; б) посадову особу, яка прийняла підписку (посада, спеціальне звання, прізвище та ініціали); в) особу, у якої відбирається підписка (процесуальне статус, прізвище, ініціали); г) період часу, на який поширюється дія підписки; ґ) відомості, що не підлягають розголошенню; д) попередження про кримінальну відповідальність за ст. 387 КК України у разі розголошення зазначених відомостей.

Разом з тим, правило щодо недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування не носить безумовного характеру. З дозволу слідчого, прокурора вони можуть бути розголошені з різних причин. Так, зокрема, розголошення матеріалів відповідного провадження може мати профілактичне значення. У деяких випадках такі дані попереджають громадян про можливість вчинення щодо них злочину певними способами, наприклад, інформація про факти шахрайства. Інколи це відбувається з метою залучити громадськість до надання допомоги у встановленні або розшуку особи, яка вчинила злочин, встановлення свідків, а також інших обставин, що мають суттєве значення для кримінального провадження. Окремі відомості про розслідування навіть можуть бути передані до засобів масової інформації.

Окремого розгляду потребують питання, що пов'язані з обсягом інформації у кримінальному провадженні, яка може перебувати під заборонаю розголошення. Визначити її об'єм досить складно, оскільки зайва таємність може привести до порушення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження як з боку обвинувачення, так

і з боку захисту, а зайва відкритість може негативно відбитися на розслідуванні в цілому. На нашу думку, абсолютно вся інформація, що отримана в рамках окремого кримінального провадження не може представляти таємницю слідства. Так, наприклад, факт проведення обшуку за місцем проживання підозрюваного, як правило, відразу стає відомим мешканцям житлового будинку, або сусідніх будинків, а отже не представляє таємниці. У свою чергу до такої інформації, на наш погляд, слід віднести: а) окремі докази та їх зміст, що стосуються винуватості підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні відповідного злочину; б) відомості про учасників кримінального провадження, зокрема їх місце проживання; в) які саме слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії збирається проводити слідчий; г) місце і час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій тощо.

Механізм забезпечення недопустимості розголошення відповідних даних згідно положень, передбачених ст. 222 КПК України стосується лише досудового розслідування. На нашу думку такий стан справ є не зовсім коректним. Досліджуючи дане питання В. В. Король за аналогією з вищевказаними положеннями пропонує передбачити у кримінальному процесуальному законодавстві норму щодо забезпечення нерозголошення даних закритого судового засідання, у зв'язку з чим у його учасників відбирати підписку та робити відповідну відмітку в протоколі судового засідання [16, с. 14]. Однак, на наш погляд, більш доцільно вести мову взагалі про кримінальне провадження в цілому, оскільки механізм дієвості

досліджуваного інституту повинен бути реалізований без виключення на всіх його стадіях. У зв'язку з тим вважаємо за необхідне в положеннях КПК України використовувати термін «Неприпустимість розголошення даних кримінального провадження».

Висновки. На підставі викладеного вважаємо, що інститут недопустимості розголошення даних кримінального провадження є процесуальною умовою з дотриманням якої, шляхом обмеження доступу до інформації розголошення якої може завдати шкоди охоронюваним суспільним відносинам, забезпечується належна реалізація завдань кримінального провадження.

Під відомостями кримінального провадження, що не підлягають розголошенню, слід розуміти охоронювану кримінальним та кримінальним процесуальним законом конфіденційну інформацію, яка відображає інтереси розслідування або судового розгляду та сприяє усуненню реальної або потенційної небезпеки його учасникам, визначену слідчим, прокурором, судом у своїх рішеннях.

Досліджувані питання є вельми актуальними, а отже вимагають до себе пильної уваги та подальшої розробки з боку як науковців, так і практиків. Будь-які заходи, що вживаються з метою недопущення розголошення даних кримінального провадження, не можуть обмежувати можливість реалізації прав його учасників. У зв'язку з тим, будь-який учасник в разі попередження про нерозголошення відомостей має право вимагати від слідчого, прокурора та суду конкретизації щодо інформації, яку він не має права розголошувати.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page11>
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>
4. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: Наказ МВС від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>
5. Генеральна прокуратура України. Статистична інформація за 2019 р. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo#
6. Бражник А. А. Историчні передумови й соціальна обумовленість існування кримінально-правової заборони розголошення слідчої таємниці. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 6. С. 166–170.
7. Гутник К. В. Защитник как субъект противодействия расследованию. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. 2007. Серія «Юридичні науки». Т. 20 (59). № 2. С. 189–193.
8. Даровских С. М. К вопросу о недопустимости разглашения данных предварительного расследования как способе обеспечения безопасности граждан. «Вестник УрФО. Безопасность в информационной сфере». 2014. № 2. С. 41–45.

9. Горелик А. С., Лобанова Л. В. Преступления против правосудия. СПб., Юридический центр Пресс, 2005. 491 с.
10. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный) / Под ред. А. А. Чекалина, В. Т. Томина, В. В. Свечкова. Москва. Юрайт-Издат, 2015. 558 с.
11. Павловський В. В. Загальні положення досудового розслідування: дис ... канд. юрид. наук. Київ. 2016. 246 с.
12. Удалова Л. Д. Таємниця слідства: деякі проблемні питання. Криміналістика у протидії злочинності: матеріали конф. Київ. 2009. С. 76–78.
13. Якубова А. З. Окремі кримінально-процесуальні аспекти недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2013. № 3. С. 199–208.
14. Кримінальний процес: підручник / О. В. Капліна, О. Г. Шило, В. М. Трофименко та ін.; за заг ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків: Право, 2018. 584 с.
15. Ляш А. О. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2013. № 1(7) С. 1–14. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13laovdr.pdf>
16. Король В. В. Засада гласності та її обмеження в кримінальному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ. 2002. 20 с.

References

1. Kriminalnij procesual'nij kodeks Ukrainy: zakon Ukraïni vid 13.04.2012 № 4651-VI. Vidomosti Verhovnoï Radi Ukraïni. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. St. 88. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Kriminalnij kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page11>.
3. Pro Nacionalnu policiyu: Zakon Ukraïni vid 02 lipnya 2015 r. № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
4. Pro organizaciyu diyalnosti organiv dosudovogo rozsliduvannya Nacionalnoï policiï Ukraïni Nakaz MVS vid 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.
5. Generalna prokuratu Ukrainy. Statistichna informaciya za 2019 r. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.htm?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo#.
6. Brazhnik A. A. Istorichni peredumovi j socialna obumovlenist isnuvannya kriminalno-pravovoï zaboroni rozgoloshennya slidchoï taemnici. Yuridichnij naukovij elektronij zhurnal. 2016. № 6. S. 166–170.
7. Gutnik K. V. Zashchitnik kak subekt protivodejstviya rassledovaniyu. Vcheni zapiski Tavrijskogo nacionalnogo universitetu im. V. I. Vernadskogo. 2007. Seriya «Yuridichni nauki». T. 20 (59). № 2. S. 189–193.
8. Darovskih S. M. K voprosu o nedopustimosti razglasheniya dannyh predvaritelnogo rassledovaniya kak sposobe obespecheniya bezopasnosti grazhdan. «Vestnik UrFO. Bezopasnost v informacionnoj sfere». 2014. № 2. S. 41–45.
9. Gorelik A. S., Lobanova L. V. Prestupleniya protiv pravosudiya. SPb., Yuridicheskij centr Press, 2005. 491 s.
10. Kommentarij k Ugolovnomu kodeksu Rossijskoj Federacii (postatejnyj) / Pod red. A. A. Chekalina, V. T. Tomina, V. V. Sverchkova. Moscova. Yurajt-Izdat, 2015. 558 s.
11. Pavlovskij V. V. Zagalni polozhennya dosudovogo rozsliduvannya: dis ... kand. jurid. nauk. Ky'yiv. 2016. 246 s.
12. Udalova L. D. Taemnicya slidstva: deyaki problemni pitannya. Kriminalistika u protidii zlochinnosti: materialy konf. Kyjiv. 2009. S. 76–78.
13. Yakubova A. Z. Okremi kriminalno-procesualni aspekti nedopustimosti rozgoloshennya vidomostej dosudovogo rozsliduvannya. Visnik Lugans'kogo derzhavnogo universitetu vnutrishnih sprav imeni E. O. Didorenka. 2013. № 3. S. 199–208.
14. Kriminalnij proces: pidruchnik / O. V. Kaplina, O. G. Shilo, V. M. Trofimenko ta in.; za zag red. O. V. Kaplinoï, O. G. Shilo. Harkiv: Pravo, 2018. 584 s.
15. Lyash A. O. Nedopustimist rozgoloshennya vidomostej dosudovogo rozsliduvannya. Chasopis Nacionalnogo universitetu «Ostrozka akademiya». Seriya «Pravo». 2013. № 1(7) S. 1–14. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13laovdr.pdf>.
16. Korolj V. V. Zasada ghlasnosti ta jiji obmezhenja v kryminaljnomu sudochynstvi Ukrajinu: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: spec. 12.00.09. Kyjiv. 2002. 20 s.